

พื้นที่ชุ่มน้ำ คืออะไร?

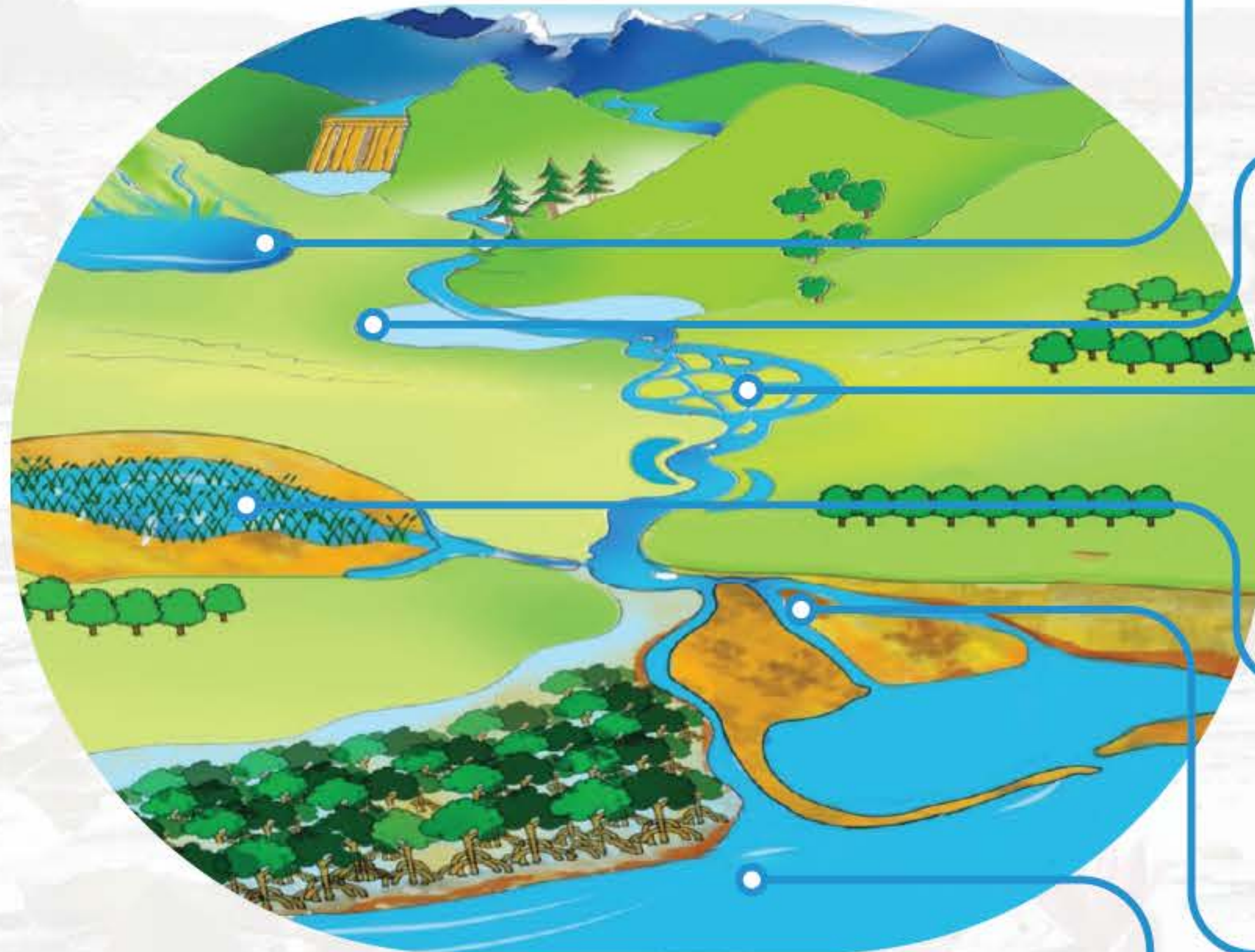
World Wetlands Day
2 February 2024
Wetlands and Human Wellbeing

คำจำกัดความตามอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (ในมาตรา 1.1 และมาตรา 2.1 ของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ) กล่าวว่า

"พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) หมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ชื้นแฉะ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขัง หรือน้ำท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่ง และน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงชายฝั่งทะเล และที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร"

ประเภทพื้นที่ชุ่มน้ำ

ทะเลสาบ หรือ บึง (Lacustrine)

แหล่งน้ำขนาดใหญ่ หรือพื้นที่ที่มีน้ำขังตลอดเวลาหรือบางฤดู และมีกระแสน้ำไหลเล็กน้อย มีความลึกมากกว่า 2 เมตร และมีพืชน้ำปกคลุมผิวน้ำน้อยกว่าร้อยละ 30 เช่น ทะเลสาบ บึงต่าง ๆ

แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น (Human-Made)

เช่น นาข้าว นาเกลือ บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่ชลประทาน ทางระบายน้ำ อ่างเก็บน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำแบบบึงประดิษฐ์บำบัดน้ำเสีย คลองที่ขุดขึ้น รวมถึงเขื่อนกั้นน้ำและระบบอุทกวิทยาใต้ดินที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วย

แหล่งน้ำไหล (Riverine)

ได้แก่ แม่น้ำ ลำธาร ลำคลอง ลำห้วย ที่มีน้ำไหลตลอดปี หรือน้ำไหลบางฤดู ริมตลิ่ง หรือหาดแม่น้ำ หรือสันทราย รวมถึงที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำ ได้แก่ ทุ่งหญ้าหรือพรุหญ้า ป่าพรุ บริเวณรอบ ๆ แม่น้ำที่มีน้ำท่วมขังเป็นบางครั้งบางคราว เช่น แอ่งน้ำ วังน้ำในแม่น้ำ และทุ่งน้ำจืด เป็นต้น

ที่ลุ่มชื้นแฉะ หรือ หนองน้ำ (Palustrine)

ได้แก่ พื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังอยู่ตลอดเวลา หรือบางฤดู มีความลึกไม่เกิน 2 เมตร และมีพืชน้ำปกคลุมผิวน้ำมากกว่าร้อยละ 30 ได้แก่ ที่ลุ่มชื้นแฉะ ที่ลุ่มสนุน ที่ลุ่มน้ำขัง หนองน้ำขัง ป่าบุง ป่าทาม เป็นต้น

ปากแม่น้ำ หรือ ชะวากทะเล (Estuarine)

เป็นบริเวณที่แม่น้ำและทะเลมาบรรจบกัน มีความเค็มอยู่ระหว่างน้ำทะเลและน้ำจืด เช่น ดินดอนสามเหลี่ยม ที่ราบลุ่มน้ำขึ้นถึง ป่าชายเลน หาดโคลน หาดเลน แหล่งหญ้าทะเล เป็นต้น

ทะเล และ ชายฝั่งทะเล (Marine and Coastal)

เป็นบริเวณที่ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสน้ำจากแม่น้ำ เช่น ทะเลสาบน้ำเค็มหรือน้ำกร่อย หาดทรายและแนวปะการัง ชายฝั่งทะเลที่เป็นหิน รวมทั้งเกาะในทะเล ผาหินริมทะเล เป็นต้น

แบ่งตามลักษณะของถิ่นที่อยู่อาศัย (Habitat) เป็น 2 ประเภท

พื้นที่ชุ่มน้ำในแผ่นดิน

พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล

คุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำ

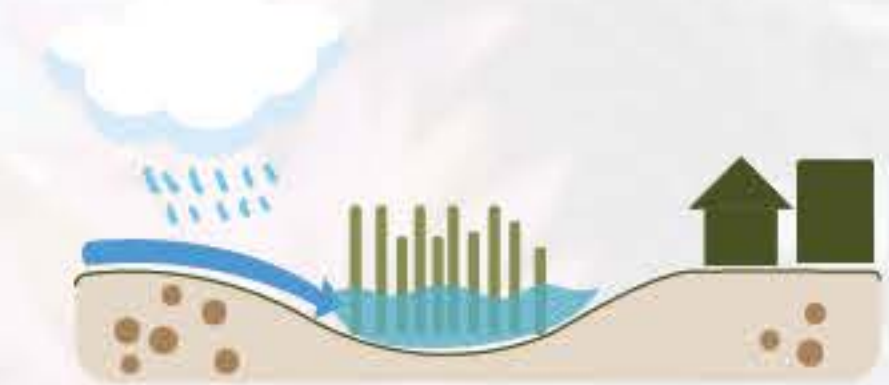
แหล่งพักพิงสัตว์อพยพ

พื้นที่พักผ่อน

แหล่งอาหาร

แหล่งพักอาศัยของสิ่งมีชีวิต

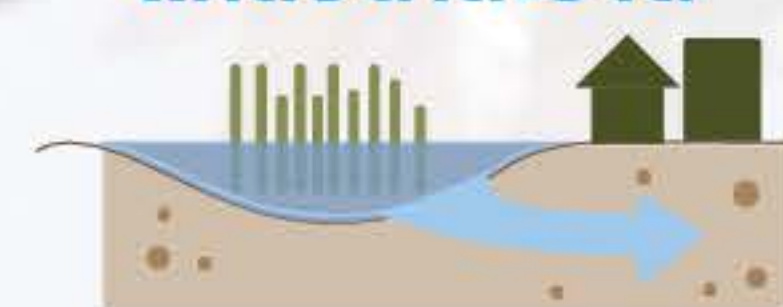
พื้นที่รับน้ำนอง ลดการกัดเซาะ และแก้ไขปัญหาก็แล้ง

แหล่งเติมน้ำใต้ดิน และกักเก็บคาร์บอน

แหล่งน้ำสะอาด

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ 15 แห่งของประเทศไทย (Ramsar Sites)

World Wetlands Day
2 February 2024
Wetlands and Human Wellbeing

1 พรุควนบี่เสียน จ.พัทลุง
ลำดับที่ 948 (13 กันยายน 2541)
เป็นป่าพรุที่มีน้ำท่วมขัง เป็นแหล่งทำรังวางไข่ของนกทากบิว ที่พบได้ก็เพียงที่นี่เดียว

8 อุทยานแห่งชาติแหลมสน - ปากแม่น้ำกระบุรี - ปากคลองกะเปอร์ จ.ระนอง
ลำดับที่ 1183 (14 สิงหาคม 2545)
เป็นพื้นที่ป่าชายเลนผืนใหญ่ พบต้นโกงกางขนาดใหญ่ อายุมากกว่า 300 ปี และได้รับประกาศเป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑลประเภทป่าชายเลนแห่งแรกของโลก

2 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง จ.บึงกาฬ
ลำดับที่ 1098 (5 กรกฎาคม 2544)
บึงน้ำจืดขนาดใหญ่ เป็นแหล่งพักพิงของนกอพยพในฤดูหนาวไม่น้อยกว่า 33 ชนิด และพบนกมีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ในประเทศไทย คือ เบ็ดดำหัวดำ

9 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จ.สุราษฎร์ธานี
ลำดับที่ 1184 (14 สิงหาคม 2545)
เป็นแหล่งพักพิงของปลาในวัยเจริญพันธุ์ และวัยอ่อนของปลาเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ปลาทู ปลารัง ปลาเก๋า เป็นต้น และเป็นแหล่งปะการังที่งดงามที่สุดของไทย

3 ดอนหอยหลอด จ.สมุทรสงคราม
ลำดับที่ 1099 (5 กรกฎาคม 2544)
พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลที่หายาก หาดเลนเป็นที่อาศัยของหอยหลอด มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ

10 อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จ.พังงา
ลำดับที่ 1185 (14 สิงหาคม 2545)
เป็นอ่าวหิน ล้อมรอบด้วยป่าชายเลน และเป็นที่อยู่อาศัยของพะยูนและนกนางแอ่น เป็นแหล่งพันธุ์กรรมพืชและสถานอนุบาลสัตว์น้ำ

4 ปากแม่น้ำกระบุรี จ.กระบี่
ลำดับที่ 1100 (5 กรกฎาคม 2544)
ผืนป่าชายเลนที่สมบูรณ์ มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกที่ใกล้สูญพันธุ์ระดับโลก รวมถึงเป็นที่อาศัยของพะยูน

11 อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์
ลำดับที่ 2238 (14 มกราคม 2551)
ตั้งอยู่เชิงเขาของเทือกเขาสามร้อยยอด เป็นแหล่งพักพิงและสร้างรังวางไข่ของนกอพยพและเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของเสือปลาที่ใหญ่ที่สุดในไทย

5 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย จ.เชียงราย
ลำดับที่ 1101 (5 กรกฎาคม 2544)
บึงน้ำจืดขนาดเล็กแหล่งอาศัยนกอพยพอย่างน้อย 121 ชนิด และนกชนิดพันธุ์หายากซึ่งอยู่ในสถานภาพถูกคุกคามระดับโลก

12 กุดกิง จ.บึงกาฬ
ลำดับที่ 1926 (19 มิถุนายน 2552)
มีลักษณะเป็นกุด พบพันธุ์ปลาเฉพาะถิ่นและเป็นแหล่งพักพิงของนกอพยพที่มีสถานภาพถูกคุกคามระดับโลก คือ เบ็ดดำหัวดำ

6 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนสุดาฯ (พรุโต๊ะแดง) จ.นราธิวาส
ลำดับที่ 1102 (5 กรกฎาคม 2544)
เป็นป่าพรุดั้งเดิมผืนใหญ่ที่สุดของไทยที่คงเหลืออยู่ พบพันธุ์ไม้เฉพาะถิ่นอย่างน้อย 50 ชนิด และสัตว์ที่มีสถานภาพถูกคุกคาม เช่น นกตะกรุม นกเป่าไฟใหญ่

13 เกาะกระ จ.นครศรีธรรมราช
ลำดับที่ 2152 (12 สิงหาคม 2556)
เป็นเกาะขนาดเล็กบริเวณอ่าวไทย เป็นแหล่งปะการังหายากและแหล่งวางไข่ที่สำคัญของเต่าตนุและเต่ามะเฟือง

7 อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง - ปากแม่น้ำตรัง จ.ตรัง
ลำดับที่ 1182 (14 สิงหาคม 2545)
เป็นถิ่นอาศัยของชนิดพันธุ์ที่หายากและอยู่ในสถานภาพถูกคุกคาม เช่น นกขอมทะเลแดง นกฟีนุตา และพะยูน เป็นที่พักของนกอพยพจากแอฟริกา คือ นกหัวโตกินปู ซึ่งในหนึ่งปีอาจพบได้เพียงไม่กี่ครั้ง

14 หมู่เกาะระ - เกาะพระทอง จ.พังงา
ลำดับที่ 2153 (12 สิงหาคม 2556)
เป็นถิ่นอาศัยของเต่าทะเลและนกตะกรุม ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์หายากและใกล้สูญพันธุ์

15 แม่น้ำสงครามตอนล่าง จ.นครพนม
ลำดับที่ 2420 (15 พฤษภาคม 2562)
มีป่าบุ่งป่าทามผืนใหญ่ที่สำคัญยังคงเหลืออยู่ในภาคอีสาน พบสัตว์ที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง คือ ปลาบึก ปลาตองลาย ปลาอีปลาน

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention)

เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และยับยั้งการสูญเสียของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก โดยให้มีการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือ อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) ตั้งตามชื่อสถานที่จัดการประชุม เพื่อรับรองอนุสัญญาครั้งแรก เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 (ค.ศ. 1971) ณ เมืองแรมซาร์ สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน

อนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) และเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงกำหนดให้วันที่ 2 กุมภาพันธ์ ของทุกปี เป็น **วันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (World Wetlands Day)**

พันธกรณีที่สำคัญของอนุสัญญาฯ

- ภาครัฐแต่ละประเทศต้องคัดเลือกพื้นที่ชุ่มน้ำที่เหมาะสมในเขตประเทศของตน อย่างน้อย 1 แห่ง ตามเกณฑ์ที่กำหนด บรรจุใน "ทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ" และส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่ในทะเบียนด้วย
- ภาครัฐแต่ละประเทศต้องกำหนดและวางแผนการดำเนินการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด
- ภาครัฐแต่ละประเทศสามารถปรึกษากับภาคีอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของอนุสัญญาฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันและมีการพัฒนาความช่วยเหลือสำหรับโครงการพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ภาครัฐแต่ละประเทศต้องสนับสนุนเงินช่วยเหลือแก่อนุสัญญาฯ โดยจำนวนเงินช่วยเหลือของแต่ละประเทศกำหนดตามกฎเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติ และมีมติการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาฯ

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ และมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541

พรควนบี่เสียน ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จ.พัทลุง แรมซาร์ไซต์แห่งแรกของประเทศไทย เป็นลำดับที่ 948 มีพื้นที่ประมาณ 3,085 ไร่

ประชาชนจะได้อะไรจากการเป็น Ramsar Site

1. จังหวัดจะเป็นที่รู้จักทั่วโลก
การเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์จะนำชื่อเสียงมาสู่ประเทศและโดยเฉพาะ การเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) ทำให้เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก

2. ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจ
ในฐานะที่เราเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ได้รับการยกย่องจากคนทั่วโลก

3. สามารถเชื่อมโยงให้เกิด Value chain ทางเศรษฐกิจ
เช่น การท่องเที่ยว เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในพื้นที่และในภาพรวมของประเทศ อันเป็นผลจากการที่ Ramsar site ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ

4. ได้รับการจัดอันดับความสำคัญของงบประมาณสูงขึ้น
มากกว่าพื้นที่ทั่วไป เพราะพื้นที่ที่ Ramsar Site ตามอนุสัญญาแรมซาร์ เมื่อมาอยู่ในระดับความสำคัญระหว่างประเทศ การป้องกันดูแลทรัพยากร จะได้รับความใส่ใจมากขึ้น

5. เป็นที่รู้จักทั่วโลก ในการรักษาคุณค่าตามธรรมชาติของพื้นที่ชุ่มน้ำ
ในเรื่อง คุณค่าทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

6. เป็นที่รู้จักทั่วโลก ในการเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่กักเก็บน้ำฝนและน้ำท่า
การดักจับตะกอนและสารพิษ

7. เป็นที่รู้จักทั่วโลก ในการเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่ดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์
การช่วยลดอุณหภูมิ

8. เป็นที่รู้จักทั่วโลก พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย
หลบภัย สืบพันธุ์ วางไข่ อนุบาลของนกและสัตว์น้ำ

9. เป็นแหล่งสมุนไพร เป็นแหล่งสันทนาการและการเรียนรู้ที่สำคัญ

10. เป็นการสร้างโอกาสให้จังหวัดได้รับรางวัล Wetland City
ซึ่งเป็นรางวัลระดับโลก

แนวทางการแก้ปัญหาที่อาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน (Nature-based Solution - NbS)

World Wetlands Day
2 February 2024
Wetlands and Human Wellbeing

IUCN - International Union for Conservation of Nature

องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้คำจำกัดความของ NbS คือ

// ปฏิบัติการเพื่อ **ป้องกัน จัดการ และฟื้นฟูธรรมชาติ** หรือการ**ปรับเปลี่ยนระบบนิเวศอย่างยั่งยืน** เพื่อรับมือกับความท้าทายทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและ**ปรับตัวได้** โดยยังคงประโยชน์ต่อ**คุณภาพชีวิตที่ดี** ของมนุษย์และความหลากหลายทางชีวภาพ **อย่างต่อเนื่อง //**

© IUCN

หลักการ NbS

1. ยอมรับหลักการ**อนุรักษ์ธรรมชาติ**
2. สามารถดำเนินการในลักษณะโครงการเดี่ยว ๆ หรือ**บูรณาการกับแนวทางการแก้ปัญหาอื่น ๆ** เพื่อรับมือกับปัญหาและความท้าทายทางสังคม (เช่น แนวทางแก้ไขปัญหาคือต้องใช้เทคโนโลยีและวิศวกรรม)
3. เป็นแนวทางที่กำหนดขึ้นโดย**พิจารณาบริบทเฉพาะทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่** ซึ่งรวมถึงองค์ความรู้ดั้งเดิม องค์ความรู้ท้องถิ่น และองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์
4. **ก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคมอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค**ดำเนินการในลักษณะที่ส่งเสริมความโปร่งใสและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง
5. **รักษาความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม** และความสามารถในการปรับตัวของระบบนิเวศอย่างต่อเนื่อง
6. **สามารถนำไปประยุกต์ใช้**ในพื้นที่ขนาดใหญ่หรือระดับภูมิภาค
7. ตระหนักและแก้ไขปัญหาคือการแลกเปลี่ยนระหว่าง**ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาในระยะสั้นกับทางเลือกในอนาคต** สำหรับการผลิตที่จะได้ประโยชน์**ในระยะยาวจากการบริการของระบบนิเวศ**
8. เป็นแนวทางที่บูรณาการกับการกำหนดนโยบาย มาตรการหรือปฏิบัติการ เพื่อ**รับมือกับความท้าทายที่เฉพาะเจาะจง**

Grey Structure

ในแง่ของการก่อสร้าง คือโครงสร้างคอนกรีตที่ออกแบบและก่อสร้างโดยคำนึงถึงผลทางวิศวกรรม ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เช่น คลองส่งน้ำ/ระบายน้ำที่ทำเป็นเส้นตรง ลาดปูนซีเมนต์ เขื่อนกั้นตลิ่ง/พังกั้นน้ำที่สร้างผนังตั้งฉาก หรืออาคารบังคับน้ำที่ก่อสร้างด้วยปูนซีเมนต์ เป็นต้น

Structure โครงสร้าง

Green Structure / Green Architecture หรือ สถาปัตยกรรมจากธรรมชาติ

- สร้างสรรค์ออกแบบสถาปัตยกรรมโดยนำหลักธรรมชาติมาปรับใช้
- การเลือกวัสดุและวิธีการก่อสร้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด จนนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีมากยิ่งขึ้น
- ช่วยลดภาวะโลกร้อน